

METSÄN PUUT JA METSÄ

Suomessa kasvaa puita, siis Suomi elää puista. Guatemalassa kasvaa banaaneja, siis Guatemala elää banaaneista. Englannissa kasvaa turnipseja, siis Englanti elää turnipseista.

Näillä päätelmillä on hyvin erilaiset totuusarvot. Viimeisen premissi lienee tosi, mutta siitä johdettu väittäminen sen sijaan ei ole: turnipseilla ei ole mitään tilastoissa näkyvää merkitystä Englannin taloudelle.

Keskimmäisen päätelmän premissi on myös tosi, ja olemme taipuvaisia pitämään siitä johdettua väittämääkin totena joskin suhtaudumme kausaalisuhteeseen epäillen. Vaikka Guatemala ehkä elää banaaneista, tätä ei varmaankaan selitä Guatemalan maaperän, ilmaston ja banaanien kasvun muodostama luonnollinen tosiasia, semminkin kun banaani ei ole Väli-Amerikan alkuperäislaji vaan on peräisin Aasiasta. – Tosin väitteen jälkimmäinen osakaan ei ole tosi. UNCTAD:in kauppatilastojen mukaan hedelmien ja pähkinöiden (tuoreet ja kuivatut) osuus Guatemalan viennistä vuosina 1989–90 oli 6,65%. Banaaneista puheen ollen Guatemalan tilalle olisi sijoitettava Honduras, jonka viennistä sama tuoteryhmä muodosti samoina vuosina 34,81%. Tällöin kausaalisuhteen ongelma saa uuden kiinnostavan ulottuvuuden: miksi samoissa ilmasto-oloissa sijaitsevista naapurimaista toinen elää banaaneista, toinen ei?

Ensimmäinen päätelmä sen sijaan on vallitsevan viisauden mukaan kokonaisuudessaan tosi: Suomi elää puista, koska Suomessa kasvaa puita.

Mutta voidaanko luonnontieteestä johtaa tai luonnontieteen osoittamilla luonnonoloilla selittää kansallisia elinkeinoja? Kysymykseen tuntuu vaikealta vastata kieltävästi. Muu on kuitenkin hankalaa, useasta eri syystä.

Luonnontutkijat ovat usein olleet pateettisen kyvyttömiä ennakoimaan hyvinkään tuntemiensa alueiden luonnonolojen nojalla niiden tulevien elinkeinojen perustaa. Mike Davis kertoo tästä Los Angeles -kirjassaan (*City of Quartz*, Verso, 1990) kuvaavan esimerkin: Yhdysvaltain luonnonsuojelun uranuurtaja ja erämaiden säilyttämisen puolestapuhuja John Muir esitti 1880-luvulla arvelun, että Etelä-Kalifornian – siis nykyisen Los Angelesin ympäristön – lupaavin elinkeino on mehiläisviljely.

Muir syntyi Skotlannissa ja vietti nuoruutensa sekalaisissa töissä Yhdysvaltain keskilännessä, mutta hänen luonnontuntijan ja publisistin uransa kiintopiste oli Yhdysvaltain länsirannikko. Hän siis tunsi Kalifornian. Voimme tosin jälkikäteen ajatella, että Muirin kaltaisella itseoppineella ja uskonnollisävyisen erämaakääntymyksen kokeneella luonnonromantikolla ei voinut mitenkään olla realistista käsitystä yhteiskunnan talousperustasta. Surullisempia ja nykyään merkityksellisempiä ovat tapaukset, joissa luonnontutkijat lausuvat varmoja mielipiteitä alueista joita eivät laisinkaan tunne.

On esimerkiksi yleisesti tunnettua, että Saharan etelälaidan aavikkoalueet laajenevat. Siksi alueen paikallisten paimentolaiskulttuurien elinkeinot ovat uhattuina. Väite on tosi mutta jättää vastaamatta kysymyksen, johtuvatko ongelmat pääasiassa Saharan eteläliepeen luontoperustasta vai ovatko ne kärjistyneet yhteiskunnallisten muutosten vuoksi. Tähän luonnontutkijat vastaavat yleensä väärin. Huoli Saharan autiomaiden laajenemisesta etelään nousi ensimmäisen kerran keskusteluun jo 1930-luvulla, jolloin mm. Pohjois-Nigeriassa vierailnut metsäntutkija E. Stebbing raportoi kuivuuden aiheuttamasta uhasta alueen siirtomaiden taloudelle. Mutta Stebbing vieraili Saharassa kuivana kautena. Kuivuuden ja sateiden vaihtelu kuuluu autiomaiden reunavyöhykkeille kuten lumipeitteen ja sulan maan vaihtelu kuuluu Pohjois-Eurooppaan. Miten arvioisi Suomen elinkeinoperustaa afrikkalainen vierailija, joka ajoittaisi käyntinsä tammi-helmikuuhun?

Yhteiskunnan luontoperustaa hallitsee vaihtelu, ja se arvioidaan väärin mikäli sen kuvitellaan olevan pysyvä tila. Kussakin tilanteessa on tunnettava sekä luonnon vaihtelu että taloudellisen toiminnan vaihtelu, näiden nivoutuminen toisiinsa. Taloudellinen toiminta voi joko myötäillä, tasoittaa, tai vahvistaa luontaista vaihtelua. Ensimmäisessä tapauksessa arvioimme kulttuurin olevan "luonnonmukainen", keskimmaisessa tapauksessa kulttuuri on "tasapainoinen", ja viimeisessä tapauksessa kulttuuri perustuu "riistotalouteen". Luonto ei sinällään määrää, mikä näistä vaihtoehdoista toteutuu.

Saharan eteläliepeen paimentolaisyhteisöissä on perinteisesti toteutunut ensimmäisen ja toisen vaihtoehdon yhdistelmä. Sen kulttuurisesta perustasta maantieteilijä Michael Watts (*Silent Violence: Food, Famine and Peasantry in Northern Nigeria*, University of California Press, 1983) on käyttänyt nimitystä 'toimeentuloetiikka' (*subsistence ethics*): ympäristössä säännönmukaisesti toistuvien muutosten ennakoiminen ja niihin varautuminen on muodostunut erottamattomaksi osaksi yhteisön käyttäytymistä ja sitä ohjaavia arvoja. Tämä suhde on dynaaminen eikä suinkaan alkuperäiskulttuurin kuviteltu harmonia ympäristönsä kanssa. Kaikki muutos käsittää aina ennakoimatonta. Ympäristön muuttumisen ja toimeentuloetiikan suhde on siis haavoittuva. Saharan paimentolaiskulttuurien toimeentulon perustaa on murentanut vientiin suuntautunut ("cash crop") viljely, joka usean eri mekanismin välityksellä kärjistää vuodenaikavaihtelun taloudellisia ja sosiaalisia seurauksia. Yhtä lailla toimeentuloetiikan perustaa voisi murentaa luonnon ennakoimaton muutos.

Luonnontutkijat arvioivat yleensä kulttuurien paikallista luontoperustaa liian kapeasti myös siksi, että he rajaavat "paikan" liian ahtaasti. Inhimilliset kulttuurit eivät missään elätä itseään pelkästään ympäröivän luonnon varassa. Elannon perustana on luonnollisen luonnon ja sen muokkaamisesta syntyneen kulttuurisen luonnon yhdistelmä. Nämä ainesosat voidaan analyttisesti erottaa toisistaan termeillä 'ensimmäinen luonto' ja 'toinen luonto'. Jokaisessa historiallisesti täsmennyksessä tilanteessa ne kuitenkin kietoutuvat erottamattomasti yhteen.

Toinen luonto käsittää materiaalien rakenteiden lisäksi myös institutionaali-

sia ja tiedollisia aineksia. William Cronon analysoi hienossa Chicagon historiikissaan (*Nature's Metropolis. Chicago and the Great West*, Norton, 1991) pankkien rahoitusyhteyksiä yhtenä toisen luonnon ilmentymänä. Erityisen tärkeä toisen luonnon edustaja kulttuurien elinkeinoperustassa on vaihto, jonka varassa paikalliset olosuhteet ylittyvät. Vaihto tuottaa kaikkien alueiden paikalliseen luontoon 'ylipaikallisen' ulottuvuuden, jota on täysin mahdotonta ottaa erilleen paikallisesta luonnosta. Ylipaikallisuus hallitsee historiaa, joka on tuottanut ja tuottaa paikallisten kulttuurien suhteita niitä ympäröiviin paikallisiin luontoihin. Taloushistoria vailla ulkopuolisia yhteyksiä on mahdottomuus.

Väli-Amerikassa kasvaa toden totta banaaneja, mutta niiden asema eräiden maiden talouden keskiössä on ylipaikallisten kehityskulkujen tulosta. Väli-Amerikan kauppatilastot ovat laajemminkin ylipaikallisuuden ilmentäjänä ehtymätön aarreaitta. Esimerkiksi Kuuban viennistä vuosina 1989–90 muodosti tuoteryhmä "sokeri ja hunaja" 77,29% – eräällä maailman viljavimmista ja monipuolisimmista alueista vallitsee lähes täydellinen monokulttuuri. Kuuban naapurimaat Haiti ja Dominikaaninen tasavalta elävät toisin. Edellisen viennin tärkeimmät tuoteryhmät olivat 1989–90 alusvaatteet (11,24%) ja kahvi (8,91%), jälkimmäisen raakaurauta (36,21%) ja sokeri (22,66%). Luonnonoloilla on tuiki vähäinen merkitys näiden lukujen selittämiseksi.

Ylipaikallisuus on ilmeistä myös Suomen suhteessa metsiinsä. Puuta jalostava teollisuus ryöpsähti Suomessa äkilliseen kasvuun 1860-luvulla Keski-Euroopan muuttuneiden markkinasuhteiden seurauksena. Muutaman vuoden ajan Suomen metsät olivat kullanhoidoista keinottelumaata sekä koti- että ulkomaisille sijoittajille. Tästä on aikalaiskuvauksissa säilynyt kaunopuheisia luonnehdintoja. Seuraavassa Kalle Kajander (*Metsät ja yhtiöt*, WSOY, 1901): "Vanhemmat kaupat, sen aikuiset, jolloin moni pohatta laski perustukset nykyisille miljoonilleen, muistuttivat espanjalaisten tuloa Ameriikkaan, jossa he lasihelmillä vaihtoivat itselleen laivalasteittain kultaa." Voimakkain varhaisuhdanne meni nopeasti ohi, mutta puuta jalostavaan teollisuuteen nojautunut vienti on hallinnut maamme pääomien kasautumista, tuotannon kehitystä sekä maaseudun elinkeinorakennetta siitä asti. Näiden rakenteiden merkitys on yleisellä tasolla hyvin tunnettu mutta yksityiskohdissaan hämmästyttävän huonosti tajuttu.

Banaanien ja puiden rinnastusta ei kuitenkaan kannata jatkaa kovin pitkään. Merkittävä ero niiden välillä on, että banaaneja kasvatetaan pellolla eli kulttuurin piirin sisäpuolella, puita sen sijaan kasvatetaan metsässä eli kulttuurin piirin ulkopuolella. Robert Pogue Harrison (*Forests. The Shadow of Civilization*, Chicago University Press, 1992) esittää, että juuri sijainti kulttuurin ulkopuolella on "metsän" tärkein symbolinen lataus länsimaisessa perinteessä. Länsi-Euroopan valtakielten metsä-sanan etymologia palautuu varhaiskeskiajan latinan sanaan *foresta*, jonka todennäköinen kantamuoto on *foris*, "ulkopuolinen". *Forestan* ulkopuolisuutta pitivät yllä keskiaikaiset metsälait, joiden mukaan "metsä" oli kuninkaallisen säädöksen nojalla julkiselta käytöltä suljettu alue.

Metsän ymmärtäminen "luonnonvaraksi" on uudemman ajan ilmiö. Muutoksen ydin ei ollut vain nähdä yhtäkkiä arvokkaana se mikä oli aiemmin arvotonta, vaan tuoda kulttuurin piiriin se mikä oli aiemmin kulttuurin ulkopuolella. Kuten Harrison toteaa, metsällä oli kiinnostava ja oireellinen metaforinen rooli esimerkiksi Descartes'in ajattelussa. Descartes vertasi metodiaan linjaan, jota seuraten eksynyt löytää ulos metsästä. Pari vuosisataa myöhemmin saksalaiset systemaattikot käänsivät Descartes'in metaforan päälaelleen ja perustivat "metsämatematiikan" metodiksi, jota seuraten voidaan palata takaisin metsään ja ottaa se hallin-

taan. Saksasta, modernin metsätieteen kehdestä, metsämatematiikka levisi sittemmin yli koko maapallon.

Nykyistä metsätaloutta legitimoivan ”metsäpolitiikan” historia tavataan aloittaa varhaisimmista säädöksistä, joissa on korostettu metsän arvoa hyödyntämisen kohteena. Ruotsin valtakunnan varhaisimpina säädöksinä mainitaan yleensä kaskeamisrajoitukset vuosilta 1577 ja 1647. Taloutta painottavia metsänkäsittelyn op-paita alkoi Keski-Euroopassa ilmestyä 1600-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Metsäpolitiikan kulttuurisen arkeologian jäljittäminen on kuitenkin vaikeaa siksi, että metsäpolitiikan historia on mitä tyypillisintä voittajien historiaa. Sitä on kirjoitettu etsimällä menneisyydestä aineksia, jotka näyttävät vääjäämättä johtavan nykyisyyteen – metsäteollisuuden johtoasemaan, jota ei voi asettaa kyseenalaiseksi. Murrokset ja siirtymät ovat näin hävinneet näköpiiristä. ”Metsäteollisuus on suomalaisen yhteiskunnan sokea piste” kirjoittaa Jakob Donner-Amnell artikkelissaan ”Metsäteollisuus yhteiskunnallisena kysymyksenä Suomessa” (Ilmo Massa ja Rauno Sairinen (toim): *Ympäristökysymys*, Gaudeamus 1991).

Uskallan olettaa, että metsäpolitiikalla on aina ollut kaksi toisiinsa kietoutuvaa merkitystä: perustella metsien käsittelyn ja hoidon kulloinkin rationaalisina pidettyjä periaatteita sekä tämän rinnalla luoda näkemystä metsien merkityksestä suomalaiselle taloudelle ja identiteetille, siis ”metsätietoisuutta”. Oikean metsätietoisuuden omaksunut kansa uskoo, että metsän ydin on puu ja että Suomi elää metsässä kasvavista puista eikä muuta voi. Tosin tähän sisältyy kiinnostava paradoksi. Puuhun nojautuva metsätietoisuus hävittää kansan varhaisemmat metsän antimien nautinnan tavat. Modernin metsätietoisuuden perustana on myytti suomalaisista erityisen metsänläheisenä kansana. Se ei kuitenkaan ymmärrä ilman ulkopuolista apua menestyvän metsäteollisuuden edellyttämää metsän järjikepäistä käyttöä.

Metsätietoisuutta on levittänyt suomalaisessa yhteiskunnassa erityisen autoritaarinen ja ylhäältä johdettu mekanismi, joka sai alkunsa suunnilleen samaan aikaan kuin metsäteollisuus. Ensiksi oli saatava hallintaan se, mitä valtakunnan metsissä tapahtuu. Metsähallitus perustettiin ja sen paikallisvirkamiehet astuivat virkoihinsa 1860-luvulla. A. Benj. Helander kirjoittaa (*Suomen metsätalouden historia*, WSOY, 1949): ”Vain harvoin metsänhoitajilla oli metsäalueistansa täydelliset kartat. Hoitoalueet olivat suuria, tieverkosto ja liikkumismahdollisuudet niissä mitä kehittymättömimmät. Ennen pitkää selvisi useimmille, että metsiin tutustuminen, saatikka niissä toimeenpantava ”hoito” oli ylivoimaista. Mutta kuta enemmän näissä metsissä liikkui, sitä ilmeisemmäksi kävi, että niitä käytettiin tavalla, joka ei ollut ollenkaan sopusoinnussa ohjesääntöjen kanssa.”

Seuraavaksi oli valistettava kansaa. Viljo Holopainen kirjoittaa (*Metsätalouden edistämistoiminta Suomessa. Tapio 1907–1957*, Keskusmetsäseura Tapio, 1957): ”Liberalismin muuan perusteeksi oli, että kukin yhteiskunnan jäsen itse tietää, miten hänen on toimittava päästäkseen mahdollisimman hyviin tuloksiin. Käytäntö osoitti kuitenkin tämän väitteen paikkansa pitämättömäksi. Varsinkin talonpoikaisväestön piirissä voitiin havaita paljon tietämättömyyttä ja köyhyyttä, jotka muodostuivat esteeksi maatalouden kehittymiselle ... (V)altiopäivien päätöstä saatua metsätalouden edistämistoiminta vakinaiselle kannalle on pidettävä merkittävänä metsäpoliittisena edistysaskeleena.”

Metsätalous tarvitsi myös työvoimaa. Kuinka vahvasti metsätöiden tekijän metsätietoisuus on ollut ylhäältä johdettua ja integroivaa? Työ tehtiin muita varten muiden vaihtoehtojen puutteessa, usein äärimmäisen raskaissa ja vaarallisissa olosuhteissa. Integroinnin aines tuntuu ilmeiseltä – ”hyvää iltaa, metsien miehet” on

Yleisradio toivottanut jo vuosikymmenten ajan kerran viikossa, parhaaseen kuunte-
lu aikaan – joskaan tämä ei varmasti ole koko totuus.

Puuhun perustuvasta metsätietoisuudesta on kuitenkin tullut ongelma, koska
puiden kasvattamisen nähdään enenevästi tuottavan ongelmia metsälle. *Der Spie-
gelin* artikkeli pohjoisten metsien hakkuista loppusyksyllä 1993 nosti tämän julki-
suuteen. Artikkelissa oli ylilyöntejä – Suomessa ei ole enää aikoihin suoritettu
samanlaisia louhinta-avohakkuita kuin esimerkiksi Kanadassa – mutta sen saama
hysterinen vastaanotto paljasti suomalaisen metsäeliitin asenteita. On ollut pit-
kään ennakoitavissa, että ennemmin tai myöhemmin ympäristöryhmät nostavat
myös pohjoisten metsien hakkuut kansainvälisen huomion kohteeksi. Ruotsalai-
set metsätalousyrietykset ovat jo puoli vuosikymmentä tosissaan kehittäneet pieni-
piirteisen metsänkäsitteilyn koealueita ja ohjeistoja. Suomessa sen sijaan vastaava
ministeri antoi vielä alkusyksyllä 1993 julkisuudessa täysin pässinpäisiä metsä-
luonnon suojelua vähätteleviä lausuntoja.

Spiegelin artikkeli käynnisti maassamme kuluvan vuoden alkukuukausina met-
säohjelmien tehotuotannon. Maailman Luonnon Säätiö ehätti ensimmäiseksi, seu-
raavana saivat ohjelmansa valmiiksi Maa- ja metsätalousministeriö sekä Ympäris-
töministeriö. Ohjelmien kiinnostavin piirre on niiden samankaltaisuus. Kaikissa
toistetaan suunnilleen sama luettelo suosituksia, jotka alkavat vanhojen metsien
suojelusta ja laajojen avohakkuiden välttämisestä ja päätyvät pötkelöiden, pu-
ronvarsien ja reunametsien säilyttämiseen ja lehtipuusuuden kasvattamiseen.

Suosituksien samankaltaisuus ilmentää sitä, että vaadittavat muutokset metsäta-
louden käytännöissä ovat lopulta melko yksikäsitteiset ja helpot toteuttaa. Tär-
kein on painotuksen muutos: 50-luvulla vakiintunut viljelymetsätalous pyrki met-
sien yhdenmukaistamiseen luomalla ”puupeltoja”, kun taas uusien ohjelmien kes-
keinen korostus on, että metsätalouden on turvattava metsäluonnon monipuoli-
suus ja vaihtelu. Tämä on toteutettava läpikäyvästi kaikkialla, samoin kuin aiem-
min on pyritty yhdenmukaistamaan metsä läpikäyvästi kaikkialla.

Metsäsuositusten yksimielisyyden taustana on tärkeämpi muutos suhtautumi-
sessa luontoon ylimalkaan: luonnon monipuolisuuden kunnioittaminen on hy-
väksytty välttämättömäksi inhimilliseksi tavoitteeksi. Luontosuhteen eettisessä perus-
tassa on tapahtunut tärkeä katkos – mutta tietenkin katkoksen pysyvyys mitataan
sillä, muuttuvatko hakkuumenetelmät myös käytännössä suositusten ansiosta.

Mutta mistä voidaan johtaa luonnon käsittelyn eettiset ohjenuorat? ”Luonnon-
mukaisuus” on ollut erityisesti Greenpeacen edustajien lausunnoissa keskeinen
uutta asennoitumista luonnehtiva iskusana. ”Luonnonmukaisuuden” perustaksi
koetetaan luoda näkemystä siitä, millainen esimerkiksi pohjoinen havumetsä olisi
ilman mitään inhimillistä vaikutusta. Termiin liittyy kuitenkin seuraava sisäinen
ristiriita: ”Luonnonmukaisuutta” pidetään tärkeänä siksi, että ihminen on luon-
nonolio. Mutta jos ihminen on luonnonolio, niin inhimilliset toimet ovat luonnol-
lisia. Miten ihmistointen ”luonnonmukaisuuden” mittapuuna siis voi olla sellai-
nen luonto, josta ihminen on suljettu ulos?

Ihmisen luonnollinen luonto on keinotekoisuus, artefakti, kuten mm. Marjorie
Grene on todennut (”Paradoxes of historicity”, *Review of Metaphysics*, 1978).
Myös termi ”luonnonmukaisuus” on kulttuurinen artefakti – metafora, jonka avul-
la koetetaan luonnehtia inhimillisen toiminnan ja luonnon prosessien keskinäistä
suhdetta. Metaforaa käytettäessä on hyväksyttävä sen kulttuurinen perusta. Tämä
merkitsee, että ”luontoa” ei voi kirjaimellisesti ottaa ”luonnonmukaisuuden” arvi-
oinnin perustaksi, semminkin kun myös näkemys luonnosta on ytimeltään kult-
tuurinen. ”Luonnonmukaisuus” -metaforan on siis katettava sekä luonnon proses-

sit että inhimillinen toiminta, näiden nivoutuminen toisiinsa. Nähdäkseni tämä palautuu vaihteluun, pohjoisissa metsissä luontaisen ja metsätalouden tuottaman vaihtelun keskinäissuhteeseen. Metsätalous joko myötäilee, tasoittaa tai kärjistää metsäluonnon vaihtelua. Esimerkiksi pienialaiset ja maaston muotoja noudattavat avohakkuut jäljittelevät metsän luontaista uudistumista ja ovat siis ”luonnonmukaisia”. Laajoja ja yhtenäisiä alueita kattavat avohakkuut sen sijaan kärjistävät metsäluonnon vaihtelua jopa niin, että osa alkuperäisistä lajeista häviää, ja ovat siis ”riistotaloutta”. Asetelma on täsmälleen sama kuin Saharan laitamaiden laitumilla.

Metsän ekologian tuntemus tietenkin auttaa ymmärtämään metsäluonnon vaihtelun luonnetta, mutta metsäsuhteen muutoksen ydin on eettis-kulttuurinen. Siksi Suomen suhdetta puuhun ja metsään on syytä selvittää erityisesti eettis-kulttuurisista syistä. Tämän määrää runsaan sadan vuoden aikana vakiintunut ensimmäisen luonnon ja toisen luonnon kietoutuma. Kuinka sitova tämä menneisyyden painolasti on? Onko nykyisyyden kannalta yhdentekevää, millaisten tapahtumakulkujen seurauksena vallitsevaan tilanteeseen on tultu kun vallitseva tilanne kumminkin vallitsee?

Tämä kysymys tuo esiin ehkä ratkaisevan eron banaanien ja metsän puiden välillä. Kulttuurin piirissä kasvavat banaanit voidaan milloin tahansa vaihtaa vaikkapa kahviin tai sokeriruokoon. Metsän puita sen sijaan ei voi vaihtaa. Peltoperustaisen ja metsäperustaisen luontosuhteen luonnot ovat erilaiset. Metsän puihin nojautuvassa taloudessa ei perustuotannossa ole paljoakaan vaihtoehtoja. Vaihtoehtoja ilmaantuu jalostusasteen kohotessa. Puuhun perustuvan tuotannon liittyvät paikallisiin luontoihin ja paikallisiin yhteisöihin voisivat olla täysin erilaisia kuin ne, jotka perustuvat nykyiseen, tavattoman keskittyneeseen suomalaiseen puunjaloitusteollisuuteen. Tällaisia vaihtoehtoja rajoittavat ylipaikalliset sidokset, toisen luonnon rakenteet, jotka kuitenkin voivat olla täysin kotoperäisiä: ajatelkaamme saha- ja rakennusaineteollisuuden kohtaloa Suomessa viime vuosikymmenten aikana.

Onko nykyisenkaltaisen metsätalouden valta-asemalle Suomessa vaihtoehtoja? Kysymykseen on mahdotonta vastata, koska vaihtoehtojen realistisuuden määrittävät juuri ne rakenteet joille vaihtoehtoja tulisi etsiä. Metsäteollisuus on perinteisesti jarruttanut varmuuden vuoksi sellaisiakin uudistuksia, jotka toteuduttuaan ovat osoittautuneet jopa taloudellisesti kannattaviksi. Vesiensuojelu tarjoaa tästä runsaasti esimerkkejä.

Ministeriöiden metsäohjelmat ovat nykytilan kuvauksia. Maa- ja metsätalousministeriön ohjelmassa korostuu metsätalouden historia, ympäristöministeriön ohjelmassa taas luonnonolot. Molemmista syntyy kuva, että muu kuin toteutunut, nykyisyyteen johtanut kehitys ei oikeastaan olisi ollut mahdollinen. Niinpä ohjelmien tulevaisuuskin on entisen jatkoa yksityiskohdissa monilla tavoin muunneltuna. Mutta ehkä on epärealistista odottaa, että vallitsevan tilan sitoma virkamiesjärki valistuneimmillaankaan voisi tuottaa näkymiä vaihtoehtoista tulevaisuudesta.